

»Rutarji! Pum, pum, Bajzelpok! Ta je vaša, saj jo znate! Grinton, grein, grom! Plajzentenborezn! Veste, kaj to pomeni? Ne? Pa le znate s tem poskočiti in zadrajsati ob veseli polki! Poskočite danes po vaši Gradici, pokosite jo, ostržite, počesajte jo, v vrhu pa ji naravnajte lep čuf (frizuro), z dolgimi rožnatimi kitami! Seno pospravite v svisli, da vam bo dehteča blazina čez noč! Pum, pum, Bajzelpok!«

Gradica nas je poslušala in prešerno odjeknila na bohinjsko in tolminsko stran. Pokazala nam je stezico po razgledni terasi, tam doli za Suhovim sedlom. V drobnem pesku se zrcali skalnato okó kot malo, malo jezerce, ob njem se je v mahovju spletla mehka preproga, na preprogi so stkané lepoticé, peščenice, lepnice, klinčki, šipki, madronščice...

Umijmo se v tem jezercu, spočijmo se na tej cvetni preprogi!

V gore naših bratskih republik

RADO KOČEVAR

Do leta 1949 smo v glavnem plezali v slovenskih Alpah. V inozemstvo se nismo odpravljali. Nismo imeli teh možnosti. Odločili smo se zato, da pogledamo na jug naše domovine. Morda se le kje skrivajo kaki alpinistični problemi. Pa ne zgolj zato, tudi če teh ne bi bilo, nič ne bi škodilo, če spoznamo eno gorstvo več. Tako je konec julija 1949 na mojo iniciativo odšla odprava alpinističnega odseka Ljubljana v Hercegovino. Namen odprave je bil, raziskati stene v Čvršnjici. Udeležencev odprave je bilo 16, vodja odprave pa sem bil jaz.

Odprava je krenila iz Ljubljane dne 23. julija 1949 z vso opremo in pripela naslednji dan v Jablanico. Še isti dan smo si ogledali mesto in gradbišče naše največje hidroelektrarne. Takrat so ravno delali veliko pregrado. Utaborili smo se v nekem sadovnjaku nedaleč od mostu, znanem iz NOB. Kosi rjavečega železa so ostali kot neme priče grozovite vojne vihre in najslavnejše bitke naše vojske v minuli vojni. Štiri tisoč ranjencev v IV. ofenzivi so rešili tu nekje blizu našega taborišča.

V Čvršnjici ni bilo tedaj nobene planinske postojanke, tudi prenos opreme je bil silno težaven. Celo mestni ljudski odbor nam ni mogel preskrbeti konje za prenos opreme in hrane.

Za izhodiščno bazo smo si izbrali dolino Dive Grabovice, ki je po opisih iz hrvatske literature najbolj ustrezala našemu namenu. 26. julija smo z veliko muko prenesli ves material in postavili šotore. Naslednji dan je bil določen za ogledovanje terena. Pusta alpska dolina je bila v marsičem podobna znamenemu Robanovemu kotu v Savinjskih Alpah. Vročina je bila tako silna, da je od skal kar žarelo. Kmalu smo bili pri svojih šotorih, pa tudi tam se ni dalo zdržati. Bistri potok je bil edino zavetje tistega dne. Toda tudi tu ni bilo vse v redu. V nekaterih tolmunih je bilo toliko pijavk, da je nekoč Hodalič na veliko grozo ostalih zlezel iz vode poln pijavk. Seveda jih je takoj odstranil. Odslej naprej smo se polivali z vodo. Razumljivo, da v takih klimatskih razmerah vzdušje v taboru ni bilo normalno.

Dolina Dive Grabovice se vleče v smeri jugovzhod-severozahod. Na desni strani doline se dviga masiv Meriča Kuka. Stene tega masiva so zelo obrasle in za moderno plezalstvo skrajno neprikladne. Edino zahodni del tega masiva

je kolikor toliko alpinistično zanimiv. Ta zahodna stena Meriča Kuka je visoka 800 metrov, precej strma, toda poraščena in krušljiva. Na koncu doline se dviga nad 1000 metrov visoka jugovzhodna stena Velikega Kuka (1850 m), ki je precej strma in do polovice poraščena z drevjem. Kamenina je rdeča, kar že od daleč kaže na izredno krušljivost te stene. Tu je ves dan vladala silna mediteranska vročina. Če si hotel tu plezati, si moral biti že ob desetih dopoldne iz stene. S seboj pa imeti poln sod vode, obložen z ledom, drugače bi ostale od tebe samo še kosti, je pripomnil zvečer zbrani družini Sandi Blažina. Na levi strani doline pa se v precejšnji višini dvigajo stene Strmenice.

Naše taborišče je ležalo v višini 230 metrov nad morjem. Člani odprave so takoj prvi dan videli, da bo glavni njihov sovražnik vročina in žeja. V celi okolici sten ni bilo več ur daleč niti kapljice vode.

Naslednjega dne smo kljub temu plezali. Miha Verovšek in Dane Škerl sta odšla v zahodno steno Meriča Kuka. Po šesturnem napornem plezanju sta zašla v območje padajočega kamenja, ki se je usipalo z vrhnje rdeče zijavke. K temu se je pridružilo še pekoče sonce in neutolažljiva žeja ju je prisilila na povratek. Dosegla sta višino 250 metrov in zabila 12 klinov. Ravno tako se je umaknila naveza Zupan-Fakin, ki je začela na istem mestu kakor Verovšek z namenom, da pleza bolj desno. Največji uspeh v tej steni in sploh odpravi pa sta dosegla Šemrov in Andlovic. V nekoliko boljšem terenu na desni strani stene sta speljala težko in zanimivo prvenstveno smer. Ostala sta v steni v najhujši vročini brez vode 36 ur. Pri vzponu sta rabila 38 klinov.

Obe navezi v jugovzhodni steni Plase sta uspešno speljali nove smeri. Naveza bratov Vavknov je preplezala steber na levi strani stene, visok 300 metrov. Rabila sta 9 klinov. Plezala sta 6 ur. Šerbec in Blažina pa sta preplezala prvi steber v tej navezi v šestih urah z 12 klini. Zanimivo je bilo to, da sta v prvem raztežaju naletela na gada, ki se je leno sončil na travnati vesini. Blažina toliko, da ni prijel zanj.

Sam sem tisti dan preplezal jugovzhodno steno Strmenice, v družbi Pajerejeve. Samo do vstopa sem rabil 7 ur. Potem si lahko zamislite, s kakim razpoloženjem sva vstopila v steno. Za steno sva rabila 3 ure. V njej sva pustila tudi en klin, ne zaradi težave, bolj za »seme«, če bo še koga zaneslo v to skrotje. Drugače v steni ni bilo kaj prida opraviti.

Naslednjega dne smo se zopet sestali pri šotorih. Navdušenje za plezanje je pri plezalcih že vidno pojemale. Imel sem težko stališče kot vodja tabora, večina je hotela oditi kar na morje. Na večernem sestanku je zato prišlo do burne, skoraj napete debate in če bi trajalo še kak dan dalje, bi prišlo verjetno tudi do fizičnega obračunavanja. Čeprav so bili vsi člani odprave moji dobri znanci, jih je bila polovica prav sovražnih. Sam kot vodja odprave nisem mogel zastopati interese posameznikov, ki so hoteli čimprej oditi na morje. Na koncu pa sem vendarle moral popustiti. 30. julija je bila taka vročina, da je toplomer v senci kazal 50°C. Mast v posodah je bila samo še v tekočem stanju.

Tik pred odhodom sta se spomnila Zupan in Levstek za plezalni poskus. Popoldne po kosilu sta vstopila v navpični stolp v Zavodnih stenah. Stolp je bil visok ca. 80 metrov in popolnoma navpičen, mestoma celo previsen. Iz taborišča smo ju dobro videli, kako sta zabijala kline v navpičnem razu. To akrobatsko plezanje se je nadaljevalo pozno popoldan, bili smo že v skrbeh zaradi noči. Pozno ponoči sta prilomastila nazaj v koč. Poskus se je ponesrečil. V steni sta pustila kline, ki bodo ostali verjetno za vedno nedotaknjeni.

Naslednjega dne smo že taborili ob reki Neretvi in razmajani živci nekaterih prenapetežev so se zopet vrnili v normalno stanje. Skoraj dva dni smo se ohlajali v osvežujoči reki. Potem smo nadaljevali pot v Mostar. Tu zaradi vročine ni bilo žive duše na cesti. Večina ljudi je ležala v Neretvi in celo v vodi brala časopise. Le starčki so se menda poskrili v temne kleti starodavnih turških zidov.

Vročina je bila pozabljena šele, ko smo iz uskopske proge zagledali sinjo dubrovniško riviero. Več dni smo tu taborili.

Iste jeseni sem zopet potoval z ozkotirno železnico preko Ivan planine v Konjic. Bili smo trije: Marjan Perko, Evgen Vavken in jaz. Povabil nas je PSJ, da se kot instruktorji udeležimo zveznega plezalnega tečaja na planini Prenj ob Boračkem jezeru.

Iz Konjica, malega orientalskega mesteca, smo potovali s kamionom dalje na Boračko jezero, kjer so nas že čakali tečajniki. Imeli smo na razpolago idilično weekend hišico za stanovanje in odlično prehrano.

Tehnični vodja tečaja je bil prijatelj Marjan Perko. Vsi tečajniki so bili v glavnem začetniki, od Slovencev so se tečaja udeležili Saša Slavec in Franc Jezeršek, oba iz Kranja. Prva dva dneva smo v glavnem vadili na kratkih skalnatih odstavkih v suhem kanjonu med jezerom in Neretvo. Šele potem je sledila orientacijska tura v samo pogorje Prenja. 15. septembra smo se po obilnem kosilu ob enajstih dopoldan odpravili v Prenj. Dolga kolona mladih plezalcev se je počasi pomikala skozi Boračko Drago. Po triurni hoji smo dosegli visoko planoto Prenja, imenovano Črno Polje. Nekaj takega, kakor če bi prišli od kmeta Planinška na Vodole in Dleskovško planoto. Na prvi pogled daje Prenj lepši vtis kakor Čvrstica.

Tu na Črnem polju se je pred mesecem dni odigrala tragedija dveh alpinistk iz Kranja. V lepem dnevu sta se odpravili na planinsko turo. Bili sta lahko napravljeni, celo v kratkih hlačah. Tedaj pa se je čez Prenj pripodil hladen val, sredi avgusta je razsajal snežni vihar kakor januarja. Zapadlo je preko pol metra snega. Alpinistki, ki sta bili v družbi nekega študenta iz Mostarja, sta našli v tem viharju strašno smrt. Njun tovariš pa je na pol mrtev prišel k Boračkemu jezeru. Ta nesreča je imela velik odmev v naši domovini, posebno v BiH, saj so tamošnje gore zahtevale eno prvih žrtev.

Tistega dne smo se utaborili v porušeni planinski postojanki na Jezerih (1700 m). Ogenj je plapolal dolgo v noč in pogovor je tekel z našimi znanci iz Bosne. Spoznali smo simpatične tovariše Draga Entrauta, funkcionarja v Planinski zvezi Bosne in Hercegovine, ter mladega in mnogo obetajočega plezalca Hareta. Pozneje se je Hare smrtno ponesrečil v steni Babinega zuba pri Sarajevu. Plezal je 80-metrski navpični stolp. Ekstremni detalj je že segal v območje VI. Spodaj pod njim je bilo ogromno ljudstva iz bosenske metro-pole. Tedaj se je v previsu odkrušil oprimek. Druga roka se je krčevito oprijela zareze. Pa, bilo je zaman. Telo je zanihalo v globino. Klin je vzdržal, a vrv je počila. Mladi Hare je priletel na cesto — množici v naročje. Čez dva dni je bilo na pogrebu ogromno ljudstva. Kadarkoli se spomnim nanj, mi je žal za fanta. Bil je tudi dober in prijazen tovariš. Največ pa so izgubili ravno tamošnji alpinisti. Hare je bil luč, ki še ni zasvetila.

Naslednjega dne smo se oddelili v razne skupine. V steno sva bila namenjena samo midva z Entrautom. Preplezala sva prvenstveno smer v severni steni Otiša. Stena ni bila težavna in po težavah podobna vzhodnemu delu severne stene Triglava, seveda s tem razločkom, da je bila silno kratka, kakih 300 metrov. Moj tovariš je plezal dobro, tako da sva plezala dokaj hitro.

Bil je lep jesenski dan. Z vrha sva videla velik del Bosne in Hercegovine. Od tu je bil videti Prenj, kakor če bi opazoval z vrha Tičarice dolino sedmerih triglavskih jezer z okoliških vrhov. Tudi Čvrstica je bila blizu in s svojim Pešči brdom še dokaj privlačna.

Tovariši so odšli po vrhovih na Zeleno glavo, Osobac in Prevorac. Šele popoldne smo se sešli na Črnem polju. Vrnili smo se skupno na Boračko jezero. Tega dne sem odnesel silno lep vtis — popolnoma drugačnega kakor dva meseca prej v Čvrstnici. Ugotovil sem, da je v južne kraje bolje potovati zgodaj spomladi ali pa jeseni, pa sem pozneje tudi to mnenje moral spremeniti — bilo je tri leta pozneje, ko sem vodil odpravo v Prokletije.

Prihodnje dneve smo se motovili okoli jezera. Imeli smo lovsko puško in v prostem času lovili race. Dvakrat smo odšli celo v kanjon reke Neretve in tam nad brzicami deroče reke v splošno začudenje pastirjev izvajali razne akrobacije. Že večkrat so nas tamošnji prebivalci vprašali, kaj neki iščemo po gorah. Večina jih je mislila, da iščemo rudo. Nikakor niso mogli verjeti, da iz lastnega veselja hodimo po gorah. »Pa koliko vam država plati?« so bila vsakdanja vprašanja. Zelo rad bi razložil tamošnjemu ljstvu to vprašanje, pa bilo je brez pomena. Nikakor ne bi mogli to razumeti.

Boračko jezero je čudovito, veliko kakor blejsko, ugodno za kopanje in ostale vrste vodnih športov. Danes je eden najlepših letoviških krajev BiH. Le prometne zveze so slabe. Če bo koga zanesla pot tja, mu ne bo žal.

Čez nekaj dni smo se zopet odpravili v gore. Štiri plezalne skupine v štiri različne stene. Moj novi planinski tovariš je bil Tomo Faber iz Zagreba. Preplezala sva smer v severozapadnem razu Malega Osobca. Stena je bila precej strma. Levo od raze se vleče skozi 300 m navpično steno prepoka. Prepoka je bila mestoma previsna in je zahtevala tudi kline. V vrhnjem delu preide v ozko poč. Tu bi moral imeti mnogo klinov, zato sva prečkala desno po ozki polički in naletela na velik previs, ki je bil kar naježen s klini. Pozneje smo zvedeli, da so tu izvedli pred vojno smer hrvatski plezalci Mesarić in Brezovečki. Smer v bistvu ni kaj posebnega, nekaj takega kakor Kalška gora s Kokrskega sedla. Dvajset metrov desno je lep prehod. Hrvata pa sta se zagnala v previs in ga prav nabodla s klini. Stena visi nekoliko navzven. Tudi z nekaj klini bi se dalo opraviti. Pa takrat nam je manjkalo klinov. Prosil sem Perka, ki je medtem že preplezal svojo smer in stal na vrhu, naj mi vrže vrv. Nato sem sam izbijal kline. Izbil sem jih ca. 12. Tudi Perko se je potem še enkrat spustil. V Previsu smo pustili tri kline, ostalo pa si razdelili.

Moj vzpon je docela nov razen izstopa. Če bi imel dovolj klinov, bi bil izpeljal smer naravnost navzgor. Gre za borih 50 m pete težavnostne stopnje. Če bo koga zanesla pot tja, naj poskusi.

Ta dan smo torej preplezali štiri prvenstvene vzpone, skupaj z Otišem na tečaju 5 prvenstvenih smeri. To je bil edini tečaj v naši državi, v katerem se je preplezalo toliko smeri po osvoboditvi.

Naslednjega dne je bil zaključek tečaja ob tabornem ognju. Pekli smo jarca. Tu so se izkazali naši Bosanci.

Poslovili smo se naslednjega dne. Zapuščal sem Prenj z lepšimi spomini kakor prej Čvrstico. Pa tudi prejnjske gore so za moj okus mnogo lepše in so mnogo bolj podobne našim. Zlasti lepo mora biti tu pozimi. Težava je v tem, ker ni nobene postojanke. Kasneje je bila sicer zgrajena majhna koča na Jezerih, toda to je mnogo premalo za tako obsežno gorovje. Pozimi mora biti tu kakor na Kaninu ali pa v dolini sedmerih triglavskih jezer.

Leto dni pozneje sem zopet potoval po ozkotirni železnici iz Sarajeva proti Mostarju. V Jablanici sva s Perkcom izstopila. Odpravila sva se proti porušeni planinski postojanki na Vilincu v Čvršnjici. Tam so naju čakali alpinisti iz BiH ter pripadniki JLA. Postavljena sva bila za instruktora. Stanovali smo v šotorih in ves teden skoraj nisva videla sonca. V šotorih sva že skoraj ozebla in prav vroče želela povratka v Ljubljano. Edino Veliki Kuk sem obiskal tistikrat in iz njega metal kamenje v Divo Grabovico. To je res stena, a le v vrhnjem delu. Če se bo kdaj razvil alpinizem v Bosni in Hercegovini, potem je tu še neobdelano področje prvenstveno za bosenske plezalce.

Šele čez dve leti me je znova videla dolina prelepe Neretve. Sedeli smo v motornem vlaku in brzeli goram Črne gore naproti. Durmitor! Ne, preveč je bilo že znano to gorovje. To pot smo bili namenjeni v deželo »Skipetarjev« — v Prokletije. Odprava je bila organizirana od PZS po sklepu skupščine PSJ v Beogradu leta 1952. Namen je bil sodelovanje in pomoč Planinski zvezi LR Črne gore.

Iz Ljubljane smo se odpravili v deževnem popoldnevu 11. septembra 1952. Po dveh dneh vožnje smo se presedli na ozkotirno železnico, ki pelje iz Huma skozi zanimivo pokrajino ob reki Trebišnjici v Titograd. Hercegovska pokrajina s svojim belim kršem in nizkim grmičevjem je bila sicer po prirodi pusta, zato pa po svoji zgodovini tembolj bogata. O tem nam pričajo že same neštete utrdbe, ki so razsejane po visokih grebenih gora. Te utrdbe je zgradila bivša Avstro-Ogrska za obrambo pred Črnogorci. Vsaka dolina, vsaka vas, mimo katere smo se vozili, nosi slaven in nepopisan list kakor malo kje v Evropi.

Dolga je bila pot mimo Bileče in planine Njegoš do Nikšića, malega črnogorskega mesteca s porajajočo se jeklarsko industrijo. Oddaleč z vlaka smo videli pod seboj prostrano polje, kjer so bila v teku velika regulacijska dela. V samem Nikšiću pa grade železarno, ki bo z leti postala ena največjih v naši domovini in bo zaposlovala na tisoče delavcev, danes revnih kmetov in pastirjev črnogorskega krša. Poleg železarne v Nikšiću bo ta del naše države obogatila železnica Beograd—Bar in izgradnja barske luke, ki bo ena največjih na Jadranu, nadalje ustanovitev kemične industrije v Titogradu in mehanizacija rudnika boksita.

V Titograd smo prispeli zvečer. Od predvojne Podgorice ni ostalo ničesar. Vse mesto je bilo dobesedno zravnano z zemljo. Danes ruševin ni več. Novozgrajena poslopja kažejo, da bo tu čez leta najlepše in najmodernejšo mesto naše domovine.

Naslednjega dne smo zapustili Titograd in se ob reki Morači začeli vzpenjati v gore proti Ivanjgradu. Sonce je kljub nastopajoči jeseni še silno pripekalo. Ne slovita zaman Mostar in Titograd kot najbolj vroči mesti Jugoslavije. Reka Morača vpliva poleti kakor oaza v puščavi.

Uro vožnje izza Titograda smo se vzpeli že precej visoko nad Moračo. Tu smo imeli prvič priložnost opazovati veliko spretnost črnogorskih šoferjev. Na ovinkih obračajo mirno kakor spodaj v mestu. Cesta je slaba, mnogo slabša od naše preko Vršiča, pa vendar preko nje vozijo vsakodnevní avtobusi različnih podjetij in krajev.

Ob cestah smo srečavali tudi spomenike iz NOB. Tu so italijanski okupatorji našli svoje množične grobove. Na cesti Peč—Titograd so bili med vojno hudi boji. Samo pri vasi Podkoš je leta 1941 zgrmelo nad 40 italijanskih kamionov v prepad.

Po treh urah smo bili na prelazu Raško gubno že okoli 1200 metrov nad morjem. Hud je ta vzpon, toda od Titograda do Peči v dolžini 177 km sta

še dva visoka prelaza, in sicer Trešnjevik med Mateševim in Andrijevico ter Čakor med Andrijevico in Pečjo. Črnogorski šoferji pravijo, da je že opravil šoferski izpit, kdor vse to izpelje. Raško gubno je razvodje na jug proti Jadranu, na sever pa teče reka Tara in pošilja svoje vode v Črno morje.

Z veliko hitrostjo smo se nato spustili po dolini reke Tare, mimo Kolašina, znanega zgodovinskega mesteca, in Maljkovca, velikega lesnega kombinata. Razvodje na Raškem gubnu je tudi vegetacijska meja. Medtem ko je bil na oni strani krš, smo se sedaj vozili po lepi zeleni pokrajini. Še majhen prelaz nas je ločil od naslednje reke Lima, ki izvira izpod samih Prokletij. Ob njem drži cesta v osrčje Albanskih Alp, ki od tu niso več daleč. Nas so tistega dne sprejeli planinci iz Ivan grada. Pred vojno se je mesto imenovalo Berane in je precej podobno našemu Bovcu. Dolgo časa so mesto držali Turki, pa so ga vendar Njegoševe čete z gora z velikimi žrtvami osvobodile.

Naslednjega dne so nas s posebnim tovornim avtomobilom odpeljali na bregove Plavskega jezera, kjer smo se dokončno utaborili. Namesto divjih in nazobčanih vrhov so se bočili senožeti in gozdovi visokih in temnih planin. Podoba, kakor bi bili na Zell am See v Tirolah, manjkale so le tirolske hišice.

Bližnja vas Plave ima burno zgodovino. Še v turških časih je siromašno črnogorsko ljudstvo mnogo trpelo. Med zadnjo vojno pa je bila skoraj vsaka hiša do tal požgana. Za časa fašizma so ti kraji pripadali tako imenovani »Veliki Albaniji«.

Gorski masiv Prokletij je bil že od nekdaj privlačen. Toda posebne okoliščine so bile krive, da so bili ti lepi vrhovi skoraj do nedavnega poponoma neznani. Vrhov, na katere še ni stopila človeška noga, je precej, zlasti na albanški strani. Preko grebenov teče danes jugoslovansko-albanska meja. Na žalost je najlepši del v Albaniji. Dr. Andrej Župančič nam je nekoč pripovedoval o njih. Tudi tisočmeterske stene, še popolnoma neobdelane. Vrhovi strmi kakor naše Julijske Alpe. Ljudstvo za gore nima nobenega smisla. Orožje jim je vsakdanji spremljevalec. So sicer dobri, a nezaupljivi. Posebno hoje po gorah ne razumejo. Še pri nas se ljudem čudno zdi plezanje. Tu pa sploh, da ne govorim. Prokletije so bile že od nekdaj zatočišče bojevitih Ilirov, ki so se pred Rimljani umaknili v gore. Njihovi potomci Skipetari so v 14. stol. tu vodili krvave boje proti Turkom pod vodstvom legendarnega junaka Skenderbega. V stari Jugoslaviji so se tod potikali komiti, ki so napadli skoraj vsakogar, kdor si je le drznil vstopiti v njihovo deželo. Potem je sledila svetovna vojna. Prebivalci Prokletij so bili vedno v borbi. Razumljivo, da so zaradi tega njihove veličastne gore ostale nedotaknjene. Za časa italijanske okupacije so nekateri italijanski plezalci poskušali alpinistično obdelati to gorovje, pa brez vidnega uspeha. Leta 1947 se je tu mudila jugoslovanska znanstvena odprava, in sicer v območju doline Valbone (Albanija). Kot alpinista sta se te odprave udeležila tudi Joža Čop in dr. Andrej Župančič, ki sta tam tudi preplezala nekaj težjih plezalnih smeri. Medtem ko je jugoslovanski del geografsko raziskan in kartiran, pa je albanski del gora ostal še bel nepopisan list.

Žal naš del alpinistično ni tako lep, vendar pa je na njem nekaj najvišjih vrhov te skupine kakor Džeravica 2656 m. V večini primerov so gore na naši strani podobne našim Karavankam (Stol, Kepa itd.).

Prvi dan po našem prihodu smo se utaborili ob lepem Plavskem jezeru. Ta dan smo počivali, razen Toneta Jegliča, ki je odšel na bližnji vrh. Vrnil se je še le pozno zvečer ves razburjen, ker je na samotnem kraju srečal medveda. K sreči je šlo brez incidenta, kar sicer ni bilo takrat običajno v tistih krajih. Zverjadi je tu še mnogo in ni redek primer, da medvedi raztrgajo

pastirja, da o poklanih ovcah niti ne govorimo. Zato smo odslej hodili skupaj in nosili s seboj tudi orožje.

Naslednjega dne smo se delili v dve skupini. Prva je obiskala markantno goro Visitot, dvigajočo se tik nad Plavim jezerom, druga pa Ridsko jezero v neposredni bližini albanske meje v višini 2000 metrov. To jezero je bilo odkrito šele pred nekaj leti in je v tem samotnem gorskem svetu senzacionalna privlačnost. Tik nad njim se dviga 400 metrov visoka granitna piramida Ridski krš. Pravijo, da na njega do tedaj še ni stopila človeška noga. Zaradi meje in takratnih dokaj napetih odnosov na albanski meji ni bilo misliti za vzpon na vrh. Nekje za grebenom je albanska vojaška karavla. Zamislite si, da bi dobila koga izmed nas na »nišan«.

Tako smo se morali zadovoljevati z običajnimi pristopi na razmeroma položne vrhove v okolici Plavskega jezera in vasi Gusinje. Pa tudi v tem nismo imeli dosti sreče. Kmalu je začelo deževati in proti večeru tistega dne je jezero v hipu naraslo. Reka Lim je prestopila bregove in začela se je povodenj, kakršne tamošnji ljudje ne pomnijo šestdeset let. Prometne in telefonske zveze so bile na vseh straneh pretrgane. Najhujše je bilo v smeri proti Ivanjgradu in Titogradu. Pred Ivanjgradom je hudournik zasul cesto v dolžini nekaj sto metrov, na nekaterih mestih pa jo popolnoma odnesel. Proti Titogradu je reka Tara porušila vse mostove in odnesla cesto na mnogih mestih. Hudourniki, ki so se spustili s prelaza Trešnjevik, so odnesli tudi hiše. Tudi človeške žrtve so bile.

Čas našega bivanja je med deževjem potekel in pripravili smo se na odhod. Ker ni bilo prometnih sredstev na razpolago, smo se napotili peš v 30 km oddaljeno Andrijevico in nato dalje v Ivanjgrad, kjer smo doživeli še eno zanimivost. Domačini so nam pokazali strmo in lepo Tifransko sotesko, kjer naj bi baje ležal velik zaklad še iz časov Nemanjičev. Nad pet sto let ni bil baje nihče več tam. Odločili smo se raziskati pečino. Vzeli smo s seboj vrvi, kline in vponke. V eni uri smo bili tam. Medtem pa se je po mestu bliskovito razširila novica, »do budu Slovenci ušli o riznicu«. V hipu se je nabrala gruča radovednežev na cesti in vrh soteske onstran Lima.

Zakladnica je bila res nedostopna. Pod votlino je 20 metrov navpične stene, kjer se ne da zabijati kline. Votlina sama je na pol zazidana, nad njo pa se košati orjaški previs. Ker od spodaj ni bilo možno plezati, smo se odločili z vrha spustiti v votlino. Že smo delali lepe načrte, kako si bomo zlato razdelili. Verovšek in Andlovic sta najprej po lažjem terenu izplezala na vrh soteske. Nato sta se morala petkrat spustiti po vrvi, da sta prišla nad votlino. Ko sta se poslednjič spuščala preko previsa, sta bila od vhoda v votlino oddaljena »samo« šest metrov. Medtem se je spustil mrak in s poskusi smo morali odnehati. Naš zaklad je odšel rakom žvižgat. Verovšek se še danes ne more »pomiriti«, ko pogovor nanese o zakladu v tigranski soteski. Ni mi znano, če je kdo zaklad med tem časom že dvignil.

Do Titograda smo pešačili dolge kilometre s težkimi nahrbtniki. Le redko kje se nas je za kratek čas usmilil kak kamion. V mestu smo se še poslovili od predsednika Planinske zveze Črne gore Vukice Mićunovič, narodnega heroja in člana CK ZK Črne gore, nato pa smo se odpeljali čez Skadarsko jezero v Bar.

Zadnji del je posebna mikavnost. Tu vozi najmanjša železnica v državi. Videli smo, kako je strojevodja skočil iz lokomotive, preurejal kretnico in zopet skočil v stroj.

Skadarsko jezero je bogato z ribami in pticami. Tu v jatah lete pelikani, divje race in štorklje kakor pri nas vrabci. Ko bodo del jezera izsušili, mnogo tega ne bo več, zato bo pa to področje žitnica revne dežele.

Iz Virpazarja pelje železnica čez prelaz Sutorman v Bar. To je tipična gorska proga, ki močno spominja na male švicarske gorske železnice. Za trideset kilometrov zračne črte Titograd—Bar smo potrebovali ves dan, a ni nam bilo žal.

Ko smo s krova parnika opazovali izginjajočo črnogorsko obalo, smo bili še vsi prežeti s čudovitimi doživljaji, ki jih pri nas premorejo edinole gorski kraji bratskega juga.

Še enkrat me je pot vodila v bosenske planine. Kot vojak JLA sem s smučmi predričal številna in neskončna bela pobočja Vlašiča in Jahorine. Spoznal sem, da tudi zima v teh krajih mnogo pomeni. Zlasti na Jahorini je čudovit smučarski paradiž. Vendar tudi Vlašič v centralni Bosni med starodavnim Travnikom ne zaostaja za njo.

Miha Verovšek mi je nekoč pravil: »Eno tako potovanje na naš jug je mikavnejše kakor trikratno potovanje v Avstrijo. Ali mar ni res?« Odgovorite mu sami.

Tekme GRS v Davosu

P. C.

Letos so priredili švicarski gorski reševalci nekakšno ocenjevalno tekmovanje v zimsko-gorskem reševanju, obenem so izkoristili čas tudi za vrsto predavanj s tem v zvezi in z vrsto demonstracij. Posebno nazorno so pokazali reševanje iz plazov. Poleg čisto reševalnih predavanj so priredili tudi medicinsko predavanje in prikazovali razne filme.

V pokrajini Graubünden, ki je izredno hribovita, je težišče reševalne službe v zimskih akcijah. Profesionalna GRS postaja na Weissfluhjochu 2663 m nad Davosom mora oskrbeti pri posebno močnem obisku tudi preko dvajset ponesrečencev domov. Ta postaja ima pet nameščenih reševalcev z zelo popolno opremo. Švicarji so dali za opremo te postaje čez 150 000 švic. frankov, kar znaša ca. 15 milij. din. Na vseh izpostavljenih točkah imajo alarmni telefon, ki je direktno povezan s postajo Weissfluhjoch. Rešujejo samo s kanadkami, kajti Akkia čolni potrebujejo dva moža. Poleg smučarskih nesreč imajo mnogo opravka s plazovi. Bolj obiskane smučarske poti so zavarovane z ograjami zoper plazove, ni pa mogoče zavarovati ves smučarski svet. Letno je v Švici od pet do devetdeset žrtev. Zato je razumljivo, da imajo stalne visokogorske inštitute, ki opazujejo vse, kar je v zvezi s plazovi. Davos leži 1560 m nad morjem. Je mesto samih hotelov in se razteza v dolžini 5 km. Z dolino ga veže ozkotirna električna železnica, ki se imenuje Retiška železnica. Za sposobnost te železnice naj služi samo naslednji podatek: iz Landquarta do Davosa je 113 km in 1000 m višinske razlike. To razdaljo in višino premaga ta železnica v poldrugi uri. Iz Davosa na Weissfluhjoch (2663 m) drži DPB (Davos Parsen Bahn). To je normalnotirna proga, dolga ca. 4 km, v višinsko razliko 1100 m. Dva vagona, ki imata prostora za čez 180 ljudi, vleče v strmino ca. 6 cm debela jeklena vrv. Železnica ima na polovici svoje dolžine srednjo postajo, tako da deluje vsaka polovica zase samostojno; v prometu